

NAGY SZABOLCS

*egyetemi tanársegéd**SZE Deák Ferenc Állam- és Jogtudományi Kar*

A válás forradalmasítása, avagy egy zűrzavaros utóéletű házassági jogi rendelkezés a Tanácsköztársaság idejéből

ABSZTRAKT

A Tanácsköztársaság vezetőinek szándékában állt az ország teljes átalakítása, melyhez mintául a Szovjet-Oroszországban megvalósuló berendezkedés szolgált. A proletárdiktatúra megvalósításának fontos eszköze volt a jogrend átalakítása, mely azonban a rendelkezésre álló szűkös idő és az egyéb területeken jelentkező feladatok miatt nem ment teljesen végbe, illetve a megvalósult intézkedések is gyakran hiányosak voltak. Mindezt tetézte, hogy az ellenforradalmi rendszer nem ismerte el a Tanácsköztársaság állami létét, így megalkotott jogszabályait sem, ami sajátos helyzetet eredményezett a 133 nap alatt mégis létrejött új jogi helyzetek értelmezése tekintetében. Munkámban mindezeket a válás korabeli szabályváltozásai és az ezekből eredő egyes jogesetek tekintetében vizsgálom.

Kulcsszavak: Tanácsköztársaság ■ házassági jog ■ válás ■ jogfolytonosság

A dualizmus korában a házassági jogról szóló 1894. évi XXXI. törvénycikk^[1] rendelkezett a házasság felbontásának szabályairól. A jogszabály házasságtörés, „természet elleni fajtalanság”, bigámia, a házastárs elhagyása, súlyos bántalmazása, a házastárs életére törés, illetve a házastárs legalább öt évnyi szabadságvesztésre ítéltetése esetén tette lehetővé a vétlén fél számára, hogy a házasság felbontását kérelmezze. Ezen objektív okokon túl a bíró, ha úgy ítélte meg, hogy a házasság a kérelmezőre nézve már elviselhetlenné vált, felbonthatta a házasságot a házassági kötelezettségek súlyos megsértése, a családhoz tartozó

[1] Márkus, 1996, 174-193.

gyermeknek bűncselekmények elkövetésére, vagy erkölcstelen életvitelre irányuló felbujtása, „erkölcstelen életvitel megátalkodott folytatása” és az objektív okok között szerepelőnél rövidebb tartamú szabadságvesztés esetén. Más okból a házasságot felbontani nem lehetett.^[2] Az objektív okok felsorolása kapcsán általában alkalmazott „vétnél fél” kifejezés a mai érdeklődőnek talán furcsa lehet, de, mint Raffay Ferenc a házassági jogról szóló könyvében is rámutatott, a házasság felbontása „tulajdonképpen a házastárs és a házastársi kötelességek megsértésének a sanctiója”. Így az okok létrejöttéhez szükséges volt az egyik vagy mindkét házasság fél vétkes cselekményére, melynek szándékosnak, a házastársi kötelezettségeket sértőnek és súlyosnak kellett lennie.^[3]

Ma már közhelyszerű, hogy az első világháború soha nem látott mértékben és gyorsasággal lazította fel az évszázadok alatt kialakult társadalmi struktúrákat. A férfiak tömeges frontra vezénylése a nőktől új szerepekben történő helytállást kívánt, mely által előléptek a tűzhely mellől. Ez természetesen konfliktusokat is okozott a családokban. A katonák szenvedései (haláluk, rokkantté válásuk vagy hosszú fogságuk) is gyakorta kihatottak a kapcsolataikra, a testileg-lelkileg meggyomorodott férfiak gyakorta csak terhet jelentettek házastársaiknak.^[4] Ahogyan az sem csodálni való, hogy az esetleges fogságba esésük okán lezajlott hosszú – sokszor reménytelen – várakozás alatt egyes asszonyok hűtlenné váltak.^[5] A kettős házasság jóhiszemű esetei vidéken viszonylag gyakoriak voltak, amikor is „a hadifogságból hazatért eltűntnek és halottnak vélt férfiak és ezek asszonyai a Véletlen sodrában egyként kínos, sokszor tragikus végű bonyodalmakba keverednek”.^[6]

Mindezek miatt megszorodtak a válások a korszakban. Ez – a háború okozta nehézségeken túl – hírlapírói vélemény szerint annak is köszönhető volt, hogy „a szabadossá vált, a könnyű életformát választó nők” gyakorta kötöttek „mű házasságot” csak azért, hogy elvált asszonyok lehessenek, és ezáltal a társadalmi életben szabadabban mozoghassanak. Meglátása szerint különösen sokan voltak ilyenek a művészberkekben, a táncosok, színésznők között. Természetesen a Trianon által szétszakított házaspárok egy része is szaporította az elváltak táborát. Ez a tendencia 1924-re kezdett megváltozni, ekkor a fővárosban a korábbi évi 2-3000-es számmal szemben már csak 1090 volt a bontási keresetek száma. (Mindemellett a házasságkötések is felgyorsultak a háború idején, mivel ahogy a hírlapíró vélte: „a szülők a háborúba induló gyermekeikkel szemben engedékenyebbek lettek s a nők is siettek hadba vonuló vőlegényeikkel házasságra lépni”.^[7]

[2] Márkus, 1996, 184.

[3] Raffay, 1902, 184-185.

[4] A Tiszazugban ezek miatt arzánnal megmérgezett férjekkel kapcsolatban ld. pl.: T. Ládonyi, 2007.

[5] Gyakori eset volt, hogy vidéken, a gazdaságokba munkára kiközvetített hadifoglyokkal viszonyt alakítottak ki az egyedül lévő gazdasszonyok. De a korszakban megszorodott válások oka egyébként is általában (a többnyire kölcsönös) hűtlenség volt, melyet a Budapesti Törvényszék statisztikáját vezető hivatalnok szerint többnyire az alacsonyabb néposztályok tagjai kérelmeztek. (Ld. Világ, 1921. február 24. szám, 4.).

[6] Pesti Hírlap, 1924. augusztus 3. szám, 10.

[7] Pesti Hírlap, 1924. augusztus 3. szám, 10.

Nem véletlen tehát, hogy a megváltozott társadalmi környezetben a házasság felbontásának megreformálása napirendre került. Ládai István például a kérdéssel kapcsolatban, 1919 januárjában hosszú cikket közölt a Jogtudományi Közlönyben. Ebben kifejtette, hogy az 1894-es házassági törvényt álláspontja szerint már megalkotásakor sem elégítette ki a társadalmi igényeket, attól a törvényalkotók politikai (erkölcsi) indokokból eltértek. Mivel: „Az indokolás szerint ugyanis a megegyezéssel felbontás a házasság erkölcsi természetét csorbítja és lesüllyeszti a házasságot a vagyoni jogi szerződések színvonalára. Másrészt az indokolás szerint a házasság az állami és erkölcsi rendnek oly alapintézménye, melyet a magánakarat időnként való hullámszásainak alárendelni nem szabad, mert ezt sem a társadalmi, sem a családi élet erkölcsi alapjaival nem lehet összeegyeztetni.”^[8]

Így nem szerepelhetett a jogszabályban a közös megegyezés, mint felbontási ok. Jogi kiskaput nyitott azonban a hűtlen elhagyás intézménye: a közös megegyezéssel való szándékozók ezt mímelték, vagy valószínűsítették meg. A törvény 77. § alapján ugyanis, ha a házastárs a házastársát szándékosan és jogos ok nélkül elhagyta, ha ismert helyen tartózkodott, hat hónapon, ha ismeretlen helyen, egy éven belül köteles volt bírói felszólításra hozzá visszatérni, ellenkező esetben az elhagyott fél kérhette a házasság felbontását.^[9] Nyilvánvaló, hogy ezen intézmény alkalmas volt a közös megegyezés pótlására, amennyiben a házaspár tagjai hajlandóak voltak a hűtlen elhagyást színlelni, és (ezt már én teszem hozzá) valamelyik félnek volt fél éven keresztül lehetősége a közös háztartáson kívül élnie (bár Ládai idéz olyan eseteket, melyeknél a hathavi különélést bizonyító hatósági tanúsítványt a felek sokkal rövidebb idő alatt megszerezték). A már idézett hírlapi cikk szerint még 1924-ben is ez „a hűtlen elhagyás sima útja” volt a válás legnépszerűbb indoka, melyet a köznyelv egyenesen „közös megegyezésnek” nevezett.^[10]

Megoldási javaslatként Ládai azt indítványozta, hogy a felek nyújthassanak be bontási kérelmet, melyről a bíróság tanúsítványt ad ki, egyúttal ágytól és asztaltól is különválasztja őket. Majd hat hónap elteltével békéltető tárgyalást tart, és ennek eredménytelensége esetén különválasztja őket.^[11] A javaslat külön érdekessége, hogy Ládai cikke megírása után két és fél hónappal az ország jogrendjével kapcsolatos döntéshozói pozícióba került, előbb, mint a frissen kikiáltott Tanácsköztársaság igazságügyi népbiztoshelyettese, majd április elejétől június végéig népbiztos.^[12]

[8] Ládai, 1919, 9.

[9] Márkus, 1896, 184.

[10] Pesti Hírlap, 1924. augusztus 3. szám, 10.

[11] Ládai, 1919, 10.

[12] Nagyon érdekesen alakult további sorsa, mivel a népbiztosok többségétől eltérően a proletárdiktatúra bukása után nem nyugatra, hanem Romániába emigrált, ahol a helyi jogász társadalom megbecsült tagja lett, számos jogtudományi munkát közölt. Jó kapcsolatot ápolt Luliu Maniuval (ld. Mek.oszk.hu: Ládai István).

Mivel a Tanácsköztársaság vezetése célul tűzte ki a polgári állam jogrendjének átalakítását, az igazságügyi népbiztosságnak^[13] – melyet Ládai elött és után Rónai Zoltán vezetett – sok feladata akadt. Ebben segítségükre voltak a proletárdiktatúrával rokonszenvező jogászok, akik a 133 nap alatt „Proletárjoggá” átnevezett Jogtudományi Közlönyben értekeztek a szükségesnek vélt változtatásokról. Azt, hogy a családjogi változtatásokat nagyon fontosnak ítélték, több körülmény is mutatta. Rögtön a Forradalmi Kormányzótanács VII. számú rendelete volt például a „Nincs többé törvénytelen gyermek” című, mely az addig házasságban, illetve azon kívül született gyermekek jogai közötti különbséget szüntette meg (névviselés, tartásra jogosultság stb...), az apaság hatósági megállapítása által.^[14] Engel Zsigmond budapesti ügyvéd, a Proletárjog társszerkesztője pedig egy héttel a proletárdiktatúra kikiáltása után „A kommunista állam családjoga” címmel cikket közölt a lapban, melyben az együttélések házassággá nyilvánítását, továbbá a házasságok felbontásának új jogalapjait (közmegegyezés, a gyermekek érdekében történő felbontás, az egyik fél betegsége, egyik fél határozott, komoly kívánsága) jelölte meg, mint haladéktalanul a jogrendbe emelendő családjogi rendelkezést.^[15]

Az első jogintézmény követelésekénti szerepeltetése kissé furcsának tűnhet, mivel a cikk megjelenése előtt négy nappal, március 25-én a hivatalos lapokban már megjelent a Forradalmi Kormányzótanács VIII. számú rendelete az együttélések házassággá nyilvánításáról. A rendelet alapján a legalább egy éve „vadházasságban” (a rendelet szóhasználata) élők, ha nem voltak egyenes ágbeli vérrokonok vagy testvérek, a házasságot minden házassági akadályra való tekintet nélkül megkötötték. Ehhez csak az illetékes anyakönyvvezetőjük előtt kellett nyilatkozniuk. Mindez azokra is vonatkozott, akiknek volt ugyan házasságuk, de házastársuktól külön éltek, ekkor a régi házasság az új megkötésével megszűnt.^[16] A rendeletről azonban kiderült, hogy azt a Forradalmi Kormányzótanáccsal történt előzetes egyeztetés nélkül tették közzé, így nem lépett hatályba. Nagy zavart okozott, hogy megjelenése és a hiba közlése között történtek a rendelet alapján házassággá nyilvánítások, melyekkel kapcsolatban a Proletárjogban azt írták, hogy valószínűleg érvényben maradnak.^[17] Hasonló tartalmú jogszabályt már nem adtak ki, de helyi intézkedések születtek a házasságkötések megkönnyítése céljából. A pápai politikai biztos, Piroth György például a következő utasítást adta ki. „Utasítom, hogy a házasulandóik házasságkötése elé semmiféle akadályt ne gördítsen. A házassági ceremónia, a múltban igénybevetett frakk, vagy nemzetiszínű rongyok [a nemzeti lobogó – a szerző], egyéb formalítások és fölösleges ide-oda küldözések mellőzendők.

[13] Nagy, 2022, 26-94.

[14] Pongrácz, 1919/1, 17.

[15] Engel, 1919, 5.

[16] Magyarország, 1919. március 26. szám, 2.

[17] Proletárjog, 1919/3. sz. 27.

Ha a felek személyazonosságukról kellő igazolvánnyal vannak ellátva, különösen, ha a férfi öröskatona és két hitelt érdemlő tanúbizonyságot tesz, haladéknélkül megesketendők.

Jelen utasításom be nem tartása esetén, mint szabotálót a forradalmi törvényszék elé állítom.”^[18]

Valószínűleg a fenti fiaskó is hozzájárult ahhoz, hogy a házasságok felbontásáról szóló rendeletet már alaposabban előkészítették, többek között társadalmi egyeztetésre is bocsátották. Ezt a Szocialista Jogászszövetség tartotta április 16-án az egyetemi gólyavárban, és azon rendkívül sok civil érdeklődő jelent meg. Annak ellenére, hogy a magyarországi baloldali erők régóta zászlajukra tűzték a nőjogokat, és a válást is ezek körében kezelték, a tervezet nem aratott nagy sikert. Az anketon olyan sok érdeklődő szólalt fel, hogy azt egy hét múlva meg kellett ismételni, és a tervezetet a hozzászólók – különösképpen a nők – többnyire bírálták.^[19] A jogszabály végül egy hónappal később, május 20-án jelent meg „Hogyan lehet a házasságot felbontani?” címmel, mint a Forradalmi Kormányzótanács XCIX. számú rendelete. Bevezette a közös megegyezéses válást, mely – az akár a bíróság, akár az anyakönyvvezető előtt tett – bejelentéssel azonnal jogerőssé vált. Egyik fél kérelmére akkor bontotta fel a bíróság a házasságot, „ha a házaspár egyenlőségének és életviszonyainak gondos figyelembevételével oly körülményeket állapít meg, amelyek miatt az életközösség további folytatását a házaspár nem lehet többé köteletségévé tenni”.^[20]

A Tanácsköztársaság vezetése által tervbe vett teljes, átfogó igazságügyi reform megvalósítása – elsősorban idő hiányában – elmaradt, így az újonnan alakítandó bíróságok sem álltak fel. Ezért május 13-án a Forradalmi Kormányzótanács „a sürgős természetű peres ügyek tárgyalása” céljából a munkaügyi bíróságok mintájára ideiglenes polgári peres bíróságok létrehozását rendelte el.^[21] Az általam korábban vizsgált Pápai példának a Városi Tanács 1919. május 21-én választotta meg az új bíróság tagjait. Mivel a rendelet kimondta, hogy családjogi ügyben legalább az egyik ülőnek nőnek kell lennie, így a testület tagjai között rendkívül sok „káderfeleség”, hozzátartozó kapott helyet.^[22]

A (pápai) Munkás Újság június 15-i számának tudósítása szerint a döntéshozók jól mérték fel az igényeket, a pápaiak 10 nap alatt 23 házasság felbontását kérelmezték (a kérelmezők zömmel 30-40 éves korúak voltak), melyek közül 19-

[18] Közli: Pápa és Vidéke, 1943. szeptember 5. szám, 2. Az iratot a városi anyakönyvvezetői hivatalban találták, onnan adták át a pápai Városi Levéltárnak.

[19] Pap, 1959, 63.

[20] Pongrácz, 1919/3, 37-38.

[21] A Forradalmi Kormányzótanács LXXXIX., a sürgős természetű peres ügyek tárgyalásáról szóló rendelete. 1919. május 13. (Ld. Pongrácz, 1919/3, 18.)

[22] A többi tag: Tóth István, Kerekes Mihály, Rózsa István, Ihász Dezső, Simon István, Schnöbel Ferenc, Bódai Gyula, Kumnier János, Hajnótzki Béla, Dr. Csehszombathy László, Dienes Tibor, Imreh Albert, Pados Antal, Kraft József, Szakács Dániel, Keresztes Gyula, Hekler János, ifj. Kovács Sándor, Horváth Máté, Koritschöner Vilmos, Kovács Jenő, Grósz Lipót.

et fel is bontott a bíróság. Emellett 23 esetben apaságot is megállapítottak.^[23] Figyelemmel erre a mérhetetlenül magas ügyszámra s a rendelet hatálya alá tartozó ügytípusokra, a tévedés veszélye nélkül kijelenthetjük, hogy más ügyekkel a bíróság nem is nagyon foglalkozhatott. A jogszabályi könnyítés természetesen országosan is sok válást eredményezett.^[24] Hamarosan azonban a Tanácsköztársaság elbukott, és a létrejött ellenforradalmi rendszer alapvetése volt a dualista magyar állammal fennálló jogfolytonosság, illetve ebből következően a proletárdiktatúra jogalkotásának figyelmen kívül hagyása. Ez a gyakorlati életben számos problémát okozott, mivel a jogszabálynak nem tekintett rendelkezések alapján is jöhettek létre új jogi helyzetek.

Így például rendezni kellett azon válások sorsát, melyek a proletárdiktatúra jogszabályként el nem ismert XCIX. rendelete alapján mondtak ki. Ez a törvénykezés ideiglenes szabályozásáról szóló 1919. évi 4.038. M. E. számú („saláta”) rendeletben történt meg, melynek 4. §-a kimondta, hogy azon proletárdiktatúra alatt elváltaknak, akik a rendelet hatályba lépéséig új házasságot kötöttek, a korábbi házassága megszűnt, mégpedig úgy, mintha mindkét fél vétkes lett volna. Hasonló felfogásban rendelkezett a kiskorúak által kötött házasságokról is – azokat a beleegyezés, vagy jóváhagyás hiánya miatt megtámadni nem lehetett –, illetve a gyermekek törvényesítéséről is, melyek ha az atya nyilatkozata alapján történtek, hatályosak maradtak.^[25] Mint a rendelet válásról szóló passzusáról a Jogtudományi Közlöny szerzője megjegyezte: „Kétségtelen, hogy a szabómeszter és a cirkuszi műlovarnő meg a kőművesmunkásból összeállott bíróság által »felbontott« házasság teljes érvényében fennállott s az új házasság ligamén akadály okából semmis volt.” Azonban méltányosságból és szükségyszerűségből az új házasság megkötése esetén semmissé kellett nyilvánítani.^[26]

Azonban a kérdés látszólagos pontos és világos rendezése ellenére is nagyon sok bonyodalom adódott a Tanácsköztársaság alatti válásokból. Egy bírósági ítélet például kimondta, hogy bár a Tanácsköztársaság alatt történt házasságfelbontást az új rendszer nem ismerte el, azonban, ha azt közös megegyezéssel kérelmezték, akkor a felek számára nem volt felróható a további magatartásuk. Így a bíróság elutasította a perben felperes férj kérelmét, mely a tartás megállapítását támadta meg a feleség „bontás” utáni magatartása alapján.^[27] Egy ennél is bonyolultabb esetben a Tanácsköztársaság kikiáltása következtében megakadt bontóper felperese élt a proletárdiktatúra által nyújtott könnyítés lehetőségével és elvált házastársától, majd új házasságot kötött. A Tanácsköztársaság bukása után eredeti kérelmét azonban részben – az alperes vétkességének megállapítása és a perköltség áthárítása tárgyában – mégis fenn kívánta tartani. A Kúria kérelmét a per tárgytalanná válása okán elutasította és a perköltség viselésé-

[23] Szalai, 1969, 70-72.

[24] Világ, 1921. február 24. szám, 4.

[25] Magyarországi Rendeletek Tára, 1919, 647-648.

[26] Virágh, 1929, 192.

[27] Pesti Hírlap, 1928. március 11. szám, 39.

re kötelezte, mivel a felperes a proletárdiktatúra alatti válásával (illetve azzal, hogy újbóli házasságkötésével semmissé vált a korábbi) maga tette tárgyaltan-ná az eljárást.^[28]

A XCIX. forradalmi kormányzótanácsi rendeletnek volt egy, a házasságkötések gyorsítását szolgáló szakasza is, mely kimondta, hogy a hadbavonultak házasságkötésének könnyítésére vonatkozó szabályok a Vörös Hadsereg minden tagjára vonatkoznak. Ezzel kapcsolatban a Magyar Közigazgatás című folyóirat szakértőjének tett fel egy anyakönyvvezető kérdést. Az ő praxisában ugyanis előfordult ilyen, mely házasságkötést csak az érintett vöröskatonára vonatkozó rendeletre utaló fenyegetése hatására adminisztrált, és érdekelte, hogy ebben az esetben a kihirdetés elmaradása semmissé tette-e azt. A válaszban a lap szakértője rámutatott, hogy a kihirdetés elmulasztása általában véve büntetendő cselekmény volt, de a házasság érvényességét nem befolyásolta. A körülmények alapján viszont úgy vélte, hogy ilyen esetben a kérdezőt nem fogják elmarasztalni a mulasztás miatt.^[29]

Az újságok szép számmal közöltek a helyzet miatt kialakult (tragi)komikus eseteket is. 1926-ban például a Budapesti Királyi Ítéltábla elé került egy belügyminisztériumi altiszt – Kis-Hadas József – házassági ügyével. Kis-Hadas 1919 májusában, a XCIX. forradalmi kormányzótanácsi rendelet alapján elvált pár éve elvett feleségétől. Egy idővel később meglátogatta őt az édesanyjával élő fia és elújságolta neki, hogy korábbi felesége új házasságot kötött, amit ő elhitt, mivel tudott róla, hogy „elvált felesége már régebbi idő óta barátkozott” a férjként megjelölt illetővel. Azért – hogy bizonyosságot nyerjen – felkereste volt neje gazdáját, egy huszárőrnagyot, aki megerősítette a hírt. Ennek hatására Kis-Hadas keresgélni kezdett, és hamarosan meg is kérte egy falujabeli kispapjától a kezét. Az esküvőn megjelent irodai főnöke és a már említett huszárőrnagy is. A templomi esküvő után az anyakönyvvezető elé járultak, aki igazolást kért a válásáról. Ezt okirattal nem tudta bizonyítani, viszont a két budapesti úr tanúsította, hogy volt felesége újból férjhez ment, ennek hatására az anyakönyvvezető összeadta a párt. Rövidesen kiderült azonban, hogy a volt asszony nem mondott igazat, nem házasodott meg. Ennek hatására eljárás indult bigámia miatt Kis-Hadas, az új feleség és az anyakönyvvezető ellen, mely az előbbi kettő esetében (jóhiszeműség miatt) felmentéssel zárult, csak az anyakönyvvezetőt marasztalták el az eljárási szabályok megsértése miatt. Az igazi fordulat azonban még ezután következett. Kis-Hadas valószínűleg nem volt megelégedve az új asszony valamely, a mézeshetek alatt megismert tulajdonságával, így semmisségi keresetet nyújtott be a második házasság iránt, az elsővel kapcsolatban pedig bontóperet. Mindkettő sikeres lezárulta után pedig elvett egy harmadik asszonyt.^[30]

Egy másik ügyben Huszák Béla hentesmester, a hentesipartestület alelnöke korábban arra hivatkozva kérte második házassága megsemmisítését, hogy az első a kommün alatt bontották fel, így a második érvénytelen. Nem tudni, miért

[28] N. N., 1920, 96.

[29] Magyar Közigazgatás, 1921/38. szám, 3.

[30] Esti Kurir, 1926. március 16. szám, 6.

– mivel az 1919. évi 4.038. M. E. számú rendelet éppen az új házasság megkötése esetén hagyta jóvá a kommün alatti válást –, de a bíróság helyt adott keresetének és egyúttal az első házasságát is felbontotta. Huszák erre harmadszor is megnősült. Később viszont a második feleség – arra hivatkozva, hogy tevékenységével maga is hozzájárult Huszák üzletének fellendüléséhez, így a semmissé nyilvánítással önhibáján kívül került nehéz helyzetbe – 15.000 pengő kártérítést követelt Huszáktól. Huszák azzal védekezett, hogy a nő korábban minden ok nélkül, többször is elhagyta, így tőle amúgy is elvált volna.^[31] Huszák személyisége kapcsán érdemes megjegyezni, hogy nem ez volt az egyetlen sajtónyilvánosságot nyert bírósági ügye. 1935-ben sikkasztásért fogták perbe, mint Bittner János felsőházi tag bűnrészesét,^[32] míg 1938-ban vérméreg pácként történő felhasználása miatt indult ellene eljárás.^[33] Bár mindkét esetben felmentették, de nem azért, mert ne követte volna el a terhére rótt cselekményeket, hanem mert a védői sikerrel bizonyították, hogy azokkal kapcsolatban felelősséggel nem tartozott. Mindezek alapján nem kizárt, hogy jó ügyvédi kapcsolatait és taktikai érzékét a házassági ügyben is sikerrel aknázza ki.

A Tanácsköztársaság jelentette „intermezzo” nehezen megoldható problémákat okozott a teljes magyar jogrendben. A kor jogászai ezeket a jogfolytonosság elméletével próbálták megoldani, mely egészében, felülről nézve megnyugtató rendezésnek tűnt. Ám az egyes jogesetek kapcsán úgy a büntető-, mint a polgári eljárásokban adódtak olyan gyakorlati kérdések, melyek a jogfolytonosság kimondásánál mélyebb rendezést kívántak. A válás szabályainak átmeneti és az ellenforradalmi rendszer által el nem ismert megváltoztatása okozta problémakör bemutatása által ezt jól érzékeltethető. Ha a kommün alatt jogszerűnek tűnt cselekmények miatt utólag megindult büntetőeljárások súlyosabbnak is tűnnek, ezek a házassági perek is számtalan ember életét keserítették meg, így segítenek érzékeltetni, mekkora problémát jelent az állampolgárookra nézve, ha a jogrend – mert például egy rendszerváltás után a későbbi berendezkedés nem ismeri el az előd legitimitását – időlegesen felbomlik.

IRODALOM

- Engel Zsigmond (1919): A kommunista állam családjoga. In: *Proletárjog*. 1919/1. sz.
- Ládai István (1919): Házasság jogi kérdések. In: *Jogtudományi Közlöny*. 1919/ 2. sz.
- Márkus Dezső (szerk.) (1896): *Corpus Juris Hungarici. Millenniumi emlékkiadás. 1994–1895. évi törvények*. Budapest.
- Nagy Szabolcs (2022): *1919-es „kommunista bűnperek” az Észak-Dunántúlon*. Budapest.
- N. N. (1920): Proletárdiktatúra alatt felbontott házasság. In: *Jogtudományi Közlöny*. 1920/12. sz.

[31] Az Est, 1929. október 20. szám, 2.

[32] Kis Ujság, 1935. október 26. szám, 3.

[33] Az Est, 1938. október 23. szám, 5.

- Pap Tibor (1959): A házasság felbontásának problematikája a Magyar Tanácsköztársaságban. In: *Jogtudományi Közlöny*. 1959/2-3. sz.
- Pongrácz Jenő (szerk.) (1919): *A Forradalmi Kormányzótanács és a népbiztosságok rendeletei. Tanácsköztársasági Törvénytar.* 1–5. kötet. Budapest.
- Raffay Ferencz (1902): *A magyar házassági jog*. Budapest.
- T. Ládonyi Emese (2007): „Átkos lidércként nehezedett a falura...” A nagyrévi bába, Fazekas Gyuláné szerepe a tiszazugi arzénos gyilkossági ügyekben. In: *Korall*. 2007/28–29. sz.
- Szalai Antal (1969): A város politikai élete. In: Csehi Tiborné – Jászay József – Miklós Dezső – Németh Imréné – Szakál Sándor – Szalai Antal – Tóth Károly – Tungli Gyula – Varga László (szerk.): *Pápa város élete a Tanácsköztársaság idején*. Kézirat. Pápa.
- Virágh Gyula (1929): A házasság megszűnésének vagyoni jogi hatásai és a holtányilváltás. In: *Jogtudományi Közlöny*. 1929/20. sz.

